

**Archeologische begeleiding van
het uitgraven van bouwputten aan
de Mr. Harm Smeengestraat te
Ruinen, gemeente De Wolden (Dr.)**

opdrachtgever
datum
projectleider
projectnummer
status
ISSN-nummer
MUG-publicatie

Stichting Woonconcept
3 september 2009
de heer G.J. de Roller
95048209
definitief
1875-5313
2009-33

MUG-projectnummer	95048209
Opdrachtgever	Stichting Woonconcept
MUG-publicatie	2009-33
Bevoegd gezag	gemeente De Wolden
Beheer en plaats documentatie	MUG Ingenieursbureau b.v.
Onderzoek meldingsnummer bureauonderzoek	n.v.t.
Onderzoek meldingsnummer archeologische begeleiding	35093
Tekst	de heer drs. ing. G.J. de Roller met een bijdrage van mevrouw drs. A. Ufkes
Afbeeldingen	de heer S. Meijer
Redactie	mevrouw M. Akharaz-Douma
Status	definitief
Autorisatie	de heer drs. B. Bijl
Uitgegeven door	MUG Ingenieursbureau b.v. Postbus 136 9350 AC Leek
Datum	3 september 2009
ISSN	1875-5313

INHOUDSOPGAVE

Samenvatting	1
1 Inleiding	2
1.1 Algemeen	2
1.2 Ligging van het onderzoeksgebied	2
1.3 Doel van het onderzoek	3
1.4 Werkwijze	3
2 Resultaten	4
2.1 Algemeen	4
2.2 Werkput 1	4
2.2.1 Sporen en structuren	5
2.2.2 Vondsten	6
2.2.3 Profiel	6
2.3 Werkput 2	6
2.3.1 Sporen en structuren	7
2.3.1.1 Vlak 1	7
2.3.2 Vlak 2	8
2.3.2.1 Sporen en structuren	9
2.3.3 Profiel	11
2.3.4 Vondsten	12
2.3.4.1 Houtskool	12
2.3.4.2 Vuursteen	12
2.3.4.3 Natuursteen	12
2.3.4.4 Aardewerk (auteur drs. A. Ufkes)	12
2.3.4.5 Inleiding en werkwijze	12
2.3.4.6 Resultaten	12
2.3.4.7 Conclusie	14
3 Synthese	15
4 Conclusie en aanbeveling	16
4.1 Conclusie	16
4.2 Aanbeveling	16
Literatuurlijst	17

BIJLAGEN

- Bijlage 1 Overzicht van het vondstmateriaal
Bijlage 2 Overzicht onderzoekslocatie, kaart met aangetroffen sporen

Samenvatting

In verband met de bouw van twee wooneenheden voor gehandicapten aan de Mr. Harm Smeengestraat te Ruinen is een archeologische begeleiding uitgevoerd tijdens het uitgraven van de benodigde bouwputten. Aanleiding voor de begeleiding was de conclusie van een eerder uitgevoerd inventariserend veldonderzoek waarbij een intact esdek was vastgesteld. De begeleiding is uitgevoerd van 12 t/m 14 mei 2009 door MUG Ingenieursbureau, afdeling Archeologie.

Tijdens de begeleiding bleek de bodem van een groot deel van de bouwputten reeds verstoord te zijn als gevolg van vroegere bebouwing. In de oostelijk bouwput (werkput 1) was de bodem van het zuidelijke deel intact. Hier waren geen archeologische sporen aanwezig.

In de westelijke bouwput (werkput 2) was op het niveau van het leesbare archeologische vlak het noordelijke gedeelte ook verstoord (zie bijlage 2). In het zuidelijke deel waren enige sporen zichtbaar. Het gaat om paalgaten, een afvalkuil en een vlek. In de meeste paalgaten waren kleine stukjes aardewerk aanwezig. De afvalkuil bevatte veel aardewerk en houtskool. Tussen het aardewerk zit een fragment van een lappenschaal en mogelijk nog een fragment van een andere lappenschaal. Lappenschalen komen vooral in Zuid-Nederland voor. In Drenthe zijn drie exemplaren in de database van het archeologisch depot opgenomen. Het betreft dus een unieke vondst. Het andere aardewerk bestaat uit losse scherven en een deel van een biconisch potje. Het materiaal stamt uit de late bronstijd en behoort vermoedelijk tot een nederzettingcontext.

De locatie van deze nederzetting van de late bronstijd is niet bekend, maar ligt vermoedelijk in het noorden, oosten of zuiden van het onderzoeksgebied. Het verdient daarom aanbeveling de omgeving van het onderzoeksgebied zodanig te beschermen dat bij bodemversturende ingrepen vooraf een gerichte opgraving kan plaatsvinden.

1 Inleiding

1.1 Algemeen

In verband met de voorgenomen bouw van een tweetal wooneenheden voor gehandicapten op de locatie Mr. Harm Smeengestraat 25 te Ruinen, gemeente De Wolden, is een archeologische begeleiding van het grondwerk uitgevoerd.

Voorafgaand aan de begeleiding is door De Steekproef een booronderzoek uitgevoerd (Bongers 2008), waaruit blijkt dat op de locatie een plaggen(es)dek aanwezig is. Er wordt aanbevolen een vervolgonderzoek in de vorm van een archeologische begeleiding uit te voeren. Voor de begeleiding is een Programma van Eisen (PvE) (Schrijer en Tulp, 2009) opgesteld.

Voor het onderzoeksgebied kunnen archeologische resten uit de periode steentijd tot en met late middeleeuwen verwacht worden.

Stichting Woonconcept heeft aan MUG Ingenieursbureau, afdeling Archeologie, opdracht gegeven de archeologische begeleiding uit te voeren. De begeleiding vond plaats van 12 t/m 14 mei 2009 en is uitgevoerd door de heer G.J. de Roller.

Op het onderzoeksterrein bevond zich een woning met garage, die inmiddels gesloopt is. De archeologische begeleiding heeft betrekking op het uitgraven van de bouwputten voor de twee te bouwen wooneenheden.

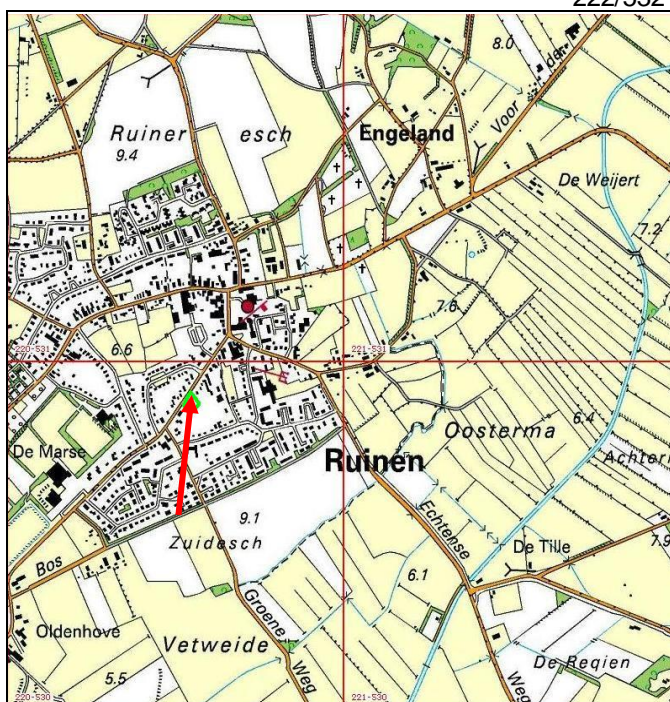
Tabel 1.1 Overzicht van de objectgegevens

Objectgegevens	
Provincie	Drenthe
Gemeente	De Wolden
Plaats	Ruinen
Toponiem	Mr. Harm Smeengestraat 25
Kaartblad	17C
Coördinaten	220513/530865 NW 220542/530906 NO 220587/530860 ZO 220544/530832 ZW
Grondsoort	zand
Geomorfologie	esdek

1.2 Ligging van het onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied is gelegen aan de zuidzijde van de Mr. Harm Smeengestraat te Ruinen, op de locatie van de voormalige woning/garagebedrijf met huisnummer 25. De ligging van het onderzoeksgebied is weergegeven op afbeelding 1, met een groene lijn, bij de pijl.

222/532

220/530

Afbeelding 1. Topografische kaart. (Bron: Topografische Dienst Nederland)

1.3 Doel van het onderzoek

Het onderzoek heeft als doel de vragen uit het PvE te beantwoorden. De onderzoeksvragen zijn als volgt.

- Zijn er binnen het plangebied archeologische waarden aanwezig?
- Wat is de gaafheid van de sporen?
- Wat is de begrenzing van de vindplaatsen?
- Wat is de aard van de sporen; zijn er structuren te herkennen?
- Wat is de datering van de structuren en artefacten?
- Wat is de ouderdom van de es en zijn er faseringen in de aanleg ervan aan te geven (bijvoorbeeld esgreppels en de oriëntatie daarvan)?

1.4 Werkwijze

Bij het uitgraven van de bouwput is de bovengrond laagsgewijs verwijderd, waarbij de archeoloog de tijd kreeg om waarnemingen te verrichten. Op een diepte van 30 cm beneden maaiveld is het vlak met een metaaldetector gecontroleerd op de aanwezigheid van metaalresten. Op de grens van esdek en dekzand is een leesbaar vlak aangelegd. Eventueel aanwezige grondsporen zijn getekend, gecoupeerd en gedocumenteerd. Indien aanwezigheid van microartefacten wordt verwacht, dient de helft van het spoor bemonsterd te worden (maximaal 5 l) om naderhand gezeefd te worden over een 4 mm-zeef. Eventuele paleo-ecologische resten worden bemonsterd en gezeefd volgens de voor het paleo-ecologisch onderzoek geldende richtlijnen. Bij de aanwezigheid van waterputten dienen pollenbakken geslagen te worden. Indien er vuursteenconcentraties aanwezig zijn, zullen die als eilanden blijven staan om later onderzocht te worden. Losse vondsten worden in vakken van 5 m bij 5 m verzameld.

De bouwputten zijn uitgegraven met een 21 ton-rupskraan van de firma Kruze.

2 Resultaten

2.1 Algemeen

Op het terrein worden twee wooneenheden gebouwd, die tijdens de begeleiding als twee bouwputten/werkputten zijn behandeld. De oostelijke bouwput is werkput 1 en de westelijke bouwput is werkput 2. Bijlage 2 geeft een overzicht van de onderzoekslocatie weer. De te bouwen wooneenheden worden op boorpalen gefundeerd (zie afbeelding 2).

2.2 Werkput 1

In werkput 1 blijkt dat de grond voor het grootste deel bestaat uit verstoorde grond. Deze verstoring is afkomstig van de voorgaande bouw en sloop. Slechts het uiterste zuidelijke deel van deze werkput heeft een onverstoorde bodemopbouw waarin sporen aanwezig zijn. Op afbeelding 3 en 4 is de aanleg van de put weergegeven, met op afbeelding 4 subrecente potten en pannen. Afbeelding 5 toont het eerste vlak, met links een uitgegraven recente verstoring en rechts de sleuf van het kuilgras. Binnen de verstoringen bevond zich veel begraven afval zoals geëmailleerde potten en pannen en divers recent afval, zoals schoenen.

Afbeelding 2. Aanbrengen van de boorpalen

Afbeelding 3. Aanleg van het eerste vlak in werkput

Afbeelding 4. Verstoorde deel van werkput 1

Afbeelding 5. Vlak 1, werkput 1

Nadat de aangetroffen sporen in het intacte deel gedocumenteerd waren, is de gehele werkput verdiept naar het niveau dat voor de bouw noodzakelijk is. Hierbij is in het noordelijke deel nog een subrecente waterput aangetroffen. Verder waren er geen sporen aanwezig. Het maaiveld rond werkput 1 bevindt zich op 7,21 m+NAP. Het leesbare vlak ligt op 6,51 m+NAP. Het tweede vlak ligt op 6,17 m+NAP.

2.2.1 Sporen en structuren

Binnen het niet verstoorde gedeelte van werkput 1 waren drie paalgaten aanwezig (sporen 1, 2 en 3), die een zwarte kleur met lichtere vlekken hebben. De paalgaten liggen net buiten de versterking en bevatten geen vondstmateriaal. Het betreft subrecente paalgaten (zie afbeelding 6) van bijvoorbeeld een afdakje dat tegen de achtermuur gebouwd was.

In het verstoorde gedeelte bevond zich een subrecente waterput waarvan de wand uit gemetselde bakstenen (20,5 bij 9,5 bij 5 cm) was opgebouwd, die door bekappen taps toelopen (zie afbeelding 7 en 8). De bodem van de waterput bevond zich 2 m onder de bovenkant; de top van de waterput ligt op circa 5,0 m+NAP.

Afbeelding 6. Coupe door spoor 3 van werkput 1

Afbeelding 7. Waterput in werkput 1

Afbeelding 8. Voor de waterput gebruikte bakstenen

Aan de zuidrand van de werkput bevindt zich een recente verstoring. Het betreft een sleuf waar grond uit is gegraven om kuilgras af te dekken. In de sleuf was beton en plastic gestort.

2.2.2 Vondsten

Uit werkput 1 komen geen vondsten.

2.2.3 Profiel

Op een representatieve plek is een profielopname gemaakt. Afbeelding 9 geeft het bodemprofiel in werkput 1 weer, met bovenin de donkere teeltlaag, daaronder de bruin gekleurde plaggenbodem en onderin het gele dekzand.

De bodemopbouw bestaat van boven naar beneden uit:

- 0-40 cm grijszwart zwak siltig zand, de bouwvoor, die scherp overgaat in
- 40-60 cm bruingrijs zwak siltig zand, de plaggenbodem, die schep overgaat in
- 60-80 cm geel zwak siltig zand, de C-horizont van het dekzand.

Afbeelding 9. Bodemprofiel in werkput 1

2.3 Werkput 2

Ook in werkput 2 is op het niveau van het leesbare vlak alleen het zuidelijke deel intact. Afbeelding 10 geeft werkvak 1 weer met op de voorgrond de sleuf van het kuilgras en op de achtergrond de andere recente verstoringen. Het noordelijke deel is vergraven als gevolg van vroegere bebouwing. Na documentatie van het leesbare vlak, net onder het esdek, is de werkput op het voor de bouw noodzakelijke niveau gebracht. Hierbij kwamen in het noordelijke deel nog enkele grondsporen aan het licht. Deze zijn gedocumenteerd. Het maaiveld van werkput 2 ligt op 7,12 m+NAP. Het eerste vlak is aangelegd op 6,45 m+NAP en vlak 2 op 5,98 m+NAP.

Afbeelding 10. Werkput 2 vlak 1

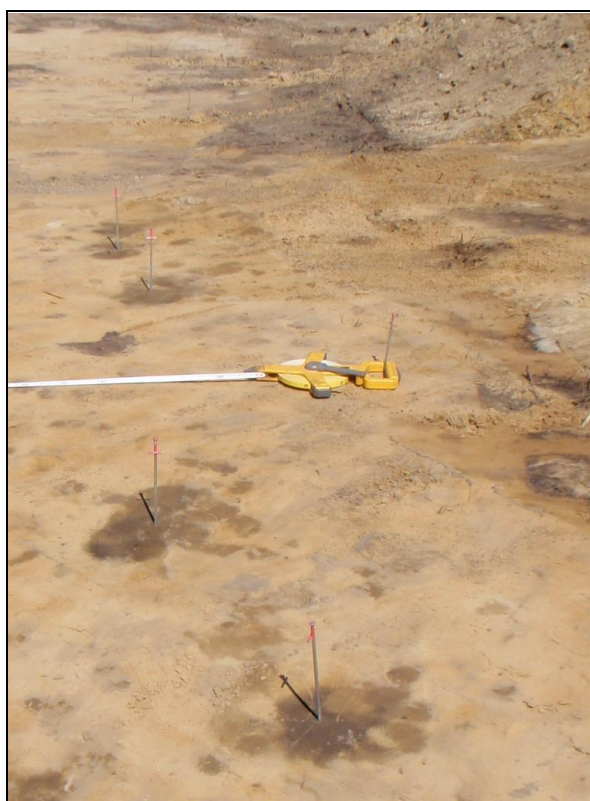
2.3.1 Sporen en structuren

2.3.1.1 Vlak 1

In vlak 1 is een aantal grondsporen aanwezig. Het betreffen elf grondsporen waarvan twee recente kuilen en een recente sleuf van een kuilgrasbult. Van de archeologische sporen zijn er zes als paalgat geïnterpreteerd (sporen 2 en 4 t/m 8), één als vlek (spoor 3) en één als afvalkuil (spoor 1).

Paalgaten

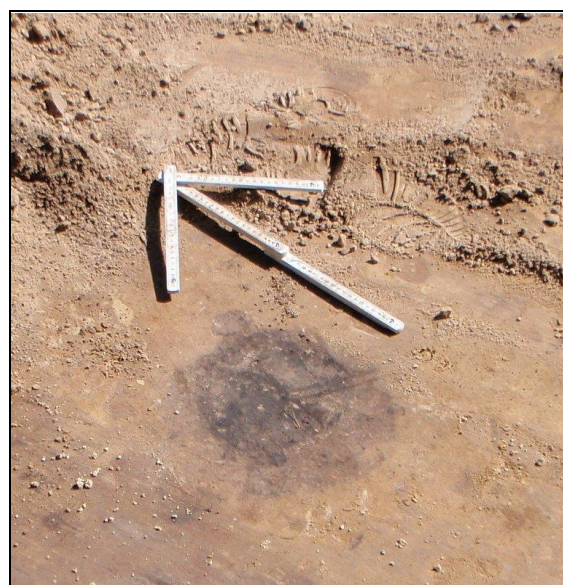
De paalgaten vormen geen structuur. Ze zijn rond tot langwerpig (spoor 5) van vorm en gemiddeld 10 cm diep met een ronde doorsnede die uit één vulling bestaat. Afbeelding 11 geeft sporen 4 t/m 7 weer; afbeelding 12 geeft spoor 6 weer. Spoor 2 wijkt iets af doordat er twee vullingen aanwezig zijn waarvan er één rechthoekig is (zie afbeelding 13 en 14). Uit de sporen 5 en 6 komen stukjes aardewerk die uit de late bronstijd/ijzertijd dateren (zie paragraaf 2.3.4 Vondsten).

Afbeelding 11. Sporen 4 t/m 7 in het vlak van werkput 2

Afbeelding 12. Coupe door spoor 6, werkput 2

Afbeelding 13. Spoor 2, werkput 2

Afbeelding 14. Coupe spoor 2, werkput 2

Afvalkuil

Spoor 1 in werkput 2 betreft een afvalkuil. Dit is een ondiepe, schaalvormige, min of meer ronde kuil die opviel doordat er houtskool in aanwezig was (zie afbeelding 15 en 16). De helft van de inhoud van de kuil is verzameld en binnen als eerste gefloeteerd om eventueel aanwezig houtskool en botanische macroresten te verzamelen. Daarna is de grond met water gezeefd om eventueel aanwezig vondstmateriaal te bergen. De kuil blijkt een mix van houtskool, natuursteen, granietgruis, vuursteen en drie vuurstenen afslagen te bevatten. Daarnaast bevat die vrij veel aardewerk. Het aardewerk dateert uit de late bronstijd - vroege ijzertijd (zie paragraaf 2.3.4 Vondsten). Gezien de mix van vondstmateriaal, kan men hier uitgaan van de interpretatie afvalkuil.

Afbeelding 15. Spoor 1, werkput 2

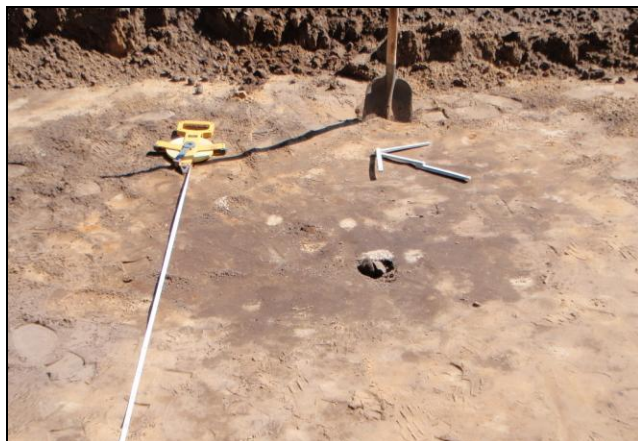

Afbeelding 16. Coupe door spoor 1, werkput 2

Vlek

Spoor 3 is geïnterpreteerd als vlek. Het spoor is ovaal tot rond van vorm, bevat aardewerk uit de bronstijd - ijzertijd (zie paragraaf 2.3.4 Vondsten) en heeft een ondiepe doorsnede (zie afbeeldingen 17 en 18).

Gezien de aanwezigheid van vondstmateriaal, is het niet uit te sluiten dat het een ondiepe kuil is geweest.

Afbeelding 17. Spoor 3, werkput 2

Afbeelding 18. Coupe door spoor 3, werkput 2

2.3.2 Vlak 2

Bij de verdieping van de bouwput naar de voor de bouw noodzakelijk diepte kwamen in het noordelijke deel van werkput 2, waar op het niveau van het eerste vlak verstoringen aanwezig waren, grondsporen aan het licht.

2.3.2.1 Sporen en structuren

De grondsporen in vlak 2 bestaan uit een recente sleuf, twee recente paalgaten waarvan een met nieuwetijds aardewerk (spoor 12), een tweetal als waterkuil geïnterpreteerde sporen (nummers 9 en 10) en een mogelijke kuil (spoornummer 11).

Waterkuilen

Spoor 9 bestaat uit een rechthoekige kuil die doorsneden wordt door een restant van een recente verstoring. Na couperen blijkt de kuil circa 60 cm diep te zijn en door te lopen tot in de top van de keileem. Afbeelding 19 geeft spoor 9 weer, met links de zwarte vulling van een recente verstoring; afbeelding 20 geeft een coupe van spoor 9 weer. In de kuil zijn geen vondsten aangetroffen.

Afbeelding 19. Spoor 9, werkput 2

Afbeelding 20. Coupe door spoor 9, vlak 2 werkput 2

Spoor 10 is rechthoekig van vorm en ook als waterkuil geïnterpreteerd. De kuil heeft een vulling die vergelijkbaar is met die van spoor 9. Ook deze kuil reikt tot de top van de keileem (zie afbeelding 21 en 22).

Afbeelding 21. Spoor 10, werkput 2

Afbeelding 22. Coupe door spoor 10, werkput 2

Kuil

Spoor 11 is als kuil geïnterpreteerd. Dit spoor is rond, heeft een diepte van circa 10 cm en is ovaal van doorsnede (zie afbeeldingen 23 en 24).

Afbeelding 23. Spoor 11, werkput 2

Afbeelding 24. Coupe door spoor 11, werkput 2

Recente kuil

Spoor 12 bleek bij couperen een scherp nieuwtijds aardewerk te bevatten, waardoor dit spoor afvalt als archeologisch spoor. Op afbeelding 25 en 26 wordt spoor 12 weergegeven, met op afbeelding 26 de scherp nieuwtijds aardewerk.

Afbeelding 25. Spoor 12, werkput 2

Afbeelding 26. Coupe door spoor 12, werkput 2

2.3.3 Profiel

In werkput 2 duikt het gele dekzand in zuidwestelijke richting weg, terwijl dit op maaiveldniveau niet zichtbaar is (zie afbeelding 27). Het profiel is hier dan ook dikker. Van boven naar beneden bestaat het uit 40 cm grijszwart zwaksiltig zand, de bouwvoor. Hieronder ligt 30 cm grijsbruin zwak siltig zand, dat geleidelijk overgaat in bruingrijs zwak siltig zand. Deze bodemlagen behoren tot het esdek. Via een dunne zwarte laag (met een rode pijl aangegeven op afbeelding 27), een A-horizont, gaat de bodem geleidelijk over in donkergrijs zwak siltig zand, de E-horizont, waaronder een lichtbruine laag, de B-horizont, aanwezig is, die overgaat in het gele dekzand, de C-horizont. De aanwezigheid van een podzolbodem in een deel van het onderzoeksgebied was ook bij het booronderzoek aangetoond.

Afbeelding 27. Profielopname werkput 2

2.3.4 Vondsten

Aan vondstmateriaal is houtskool, vuursteen, natuursteen en aardewerk aangetroffen.

2.3.4.1 Houtskool

Spoor 1, werkput 2, bevat veel houtskool. Door de ijzerneslag op de houtskool is die lastig te determineren. Uit de bemonsterde grond (18 l) komt circa 180 g houtskool, wat grondconcreties en stukjes verbrand graniet. Tussen de houtskool zijn geen botanische macroresten aanwezig.

2.3.4.2 Vuursteen

In spoor 1, werkput 2, zijn negen stuks natuurlijk vuursteen aanwezig. Twee stukken zouden qua vorm afslagen kunnen zijn, maar vertonen geen slagbulten of slaggolven en zijn daarom bij de natuurlijke vuursteen ingedeeld.

Spoor 7, werkput 2, bevat een stukje vuursteen. Ook hier ontbreken slaggolven en slagbulten, waardoor het als natuurlijke vuursteen is geïnterpreteerd.

2.3.4.3 Natuursteen

Uit spoor 1, werkput 2, komen vier stuks natuursteen. Het zijn twee stukjes zandsteen, een graniet en een gneis.

2.3.4.4 Aardewerk (auteur drs. A. Ufkes)

Uit verschillende sporen is aardewerk afkomstig. Dit materiaal is bestudeerd door mevrouw A. Ufkes, aardewerkspecialist van het ARC.

2.3.4.5 Inleiding en werkwijze

Het keramisch vondstmateriaal bestaat uit 33 fragmenten aardewerk (met een totaalgewicht van 312,1 g). Omdat een aardewerk pot door één of meerdere scherven kan zijn vertegenwoordigd, is het aardewerk binnen één vondstnummer per individu beschreven. De volgende kenmerken zijn genoteerd: de gemiddelde wanddikte, de magering, de bakwijze (oxiderend of reducerend), de datering en nadere bijzonderheden. De analyseresultaten zijn weergegeven in bijlage 1.

2.3.4.6 Resultaten

Aardewerk

De grootste materiaalcategorie bestaat uit aardewerkscherven. De conservering van het aardewerk is over het algemeen zeer goed. Wel is het opvallend dat er relatief veel verse breuken zijn, terwijl er geen passende scherven zijn. Geen van de scherven bevat aankoeksel en twee fragmenten van één individu zijn iets secundair verbrand.

Nagenoeg al het aardewerk is afkomstig van handgevormd, prehistorisch aardewerk. Er is slechts één wandscherf van gedraaid, roodbakkend aardewerk, waarvan de buitenzijde is voorzien van een rode sliblaag (vondstnummer 8). Dit fragment stamt uit de nieuwe tijd, maar is aangetroffen in een recente kuil in het tweede vlak onder de verstoorde zone van vlak 1 (determinatie mevrouw drs. K.L.B. Bosma, ARC).

De overige scherven kunnen bijna allemaal in de late bronstijd en/of vroege ijzertijd worden geplaatst (zie tabel 2.1 voor een globale datering van de archeologische perioden). Van twee exemplaren is de datering onzeker. Dit betreft een exemplaar uit vondstnummer 1 en vondstnummer 2. Het uiterlijk, maar vooral het

feit dat de magering afwijkend is, doet vermoeden dat er sprake is van materiaal met een datering in de middenbronstijd. Van één verbrande scherf kan de bakwijze niet worden bepaald: 53,8% is oxiderend gebakken en 46,2% is reducerend gebakken. Negen individuen zijn met granietgruis gemagerd (64,4%), drie stuks met chamotte en één exemplaar is met gebroken kwarts gemagerd.

Hoewel het merendeel onversierde wandfragmenten betreft, zijn er enkele zeer karakteristieke scherven. Vondstnummer 1 bevat een punt van een lappenschaal, waarvan de buitenzijde is versierd met een Kalenderberg-motief (zie afbeelding 28 en 29)¹. Bovenop de rand is een diepe lijn aangebracht en aan de binnenzijde van de schaal, parallel aan de rand, bevinden zich twee diepe lijnen. Dit zijn geen groeflijnen; ze zijn door diepe nagelindrukken gevormd. Een tweede randfragment is aan de buitenzijde versierd met een Kalenderberg-motief (zie afbeelding 30). Dit fragment is afkomstig van ofwel een wijde, ondiepe kom of van een tweede lappenschaal. Op grond van de vorm en kromming is dit laatste het meest waarschijnlijk.

Afbeelding 28. Punt van de lappenschaal, binnenkant

Afbeelding 29. Punt van de lappenschaal, buitenkant

Afbeelding 30. Randscherf met Kalenderberg-versiering

Afbeelding 31. Gereconstrueerde biconisch potje uit spoor 1

¹ Kalenderberg-versiering is een decoratie over een groot deel van de oppervlakte. De indrukken vormen vaak geometrische vlakken. De naam Kalenderberg is een vernederlandsing van de vindplaats Kahlenderberg in Oostenrijk, waar deze versiering voor het eerst is beschreven (G.J. de Roller).

Het laatste pot valt op, omdat dit exemplaar destijds waarschijnlijk compleet in het bodemarchief is terechtgekomen (zie afbeelding 31). Dit kan worden afgeleid uit het feit dat er, ondanks de verse breuken, relatief veel van resteert. Van dit exemplaar kan het profiel worden gereconstrueerd. Het betreft een biconisch potje met een scherpe schouderknik en waarschijnlijk een korte, cilindrische hals. De resterende hoogte bedraagt 8,5 cm, de geschatte totale hoogte is circa 11 cm. De diameter van de bodem is 8 cm, de grootste buikomtrek circa 18 cm en de diameter van de hals circa 13 cm.

2.3.4.7 Conclusie

Het bestudeerde vondstmateriaal lijkt, gezien de aard en samenstelling, afkomstig te zijn van een nederzetting. Het aardewerk is zeer goed geconserveerd, maar vertoont wel veel verse breuken. Er is één scherp die uit de nieuwe tijd stamt en twee individuen kunnen mogelijk in de middenbronstijd worden geplaatst, hoewel een datering in de late bronstijd niet is uitgesloten. Het overige materiaal is zeer eenduidig en kan op de overgang van de late bronstijd naar de vroege ijzertijd, zo rond 900 - 800 voor Chr., worden geplaatst. De onderstaande tabel geeft een vereenvoudigde archeologische tijdsschaal weer (naar Brandt et. al. 1992)

Tabel 2.1 Archeologische tijdsschaal

Periode	Datering
paleolithicum	tot 8800 voor Chr.
mesolithicum	8800 - 4900 voor Chr.
neolithicum	5300 - 2000 voor Chr.
bronstijd	2000 - 800 voor Chr.
ijzertijd	800 - 12 voor Chr.
Romeinse tijd	12 voor Chr. - 450 na Chr.
vroege middeleeuwen	450 - 1050 na Chr.
late middeleeuwen	1050 - 1500 na Chr.
nieuwe tijd	1500 - heden

3 Synthese

De resultaten van de archeologische begeleiding van het uitgraven van de bouwputten laat zien dat alleen in de westelijke helft van het onderzoeksterrein, in werkput 2, een aantal archeologische sporen aanwezig is. Deze sporen bestaan uit een afvalkuil, een zestal paalgaten, twee mogelijke waterkuilen en twee kuilen of vlekken.

De paalgaten (spoonnummers 5 t/m 8) bevatten fragmenten aardewerk die op de overgang bronstijd - ijzertijd zijn te dateren. Van deze paalkuilen liggen er vier op een rij. Of deze paalkuilen tot een structuur, behoren, bijvoorbeeld een spieker, is niet na te gaan, omdat direct ten oosten van de paalgaten een recente verstoring aanwezig is.

De inhoud van de kuil met spoornummer 1 is opvallend, omdat hier relatief goed bewaard aardewerk in aanwezig is dat bestaat uit circa een achtste deel van een biconisch potje en twee scherven met nagelindrukken, waarvan er één met zekerheid van een lappenschaal afkomstig is. Het is niet uit te sluiten dat de tweede scherf ook tot een lappenschaal behoort. De vondst van dit fragment van een lappenschaal is bijzonder te noemen. Dit zijn typische platte schalen, min of meer rechthoekig van vorm. Ze zijn vergelijkbaar met een iets ingedrukte lap waarvan de punten opstaan. Veelal zijn deze schalen fraai versierd. De onderstaande afbeelding toont zo'n lappenschaal.

Afbeelding 32. Lappenschaal uit de provincie Overijssel.
(Bron: Archeologisch Depot Overijssel. http://provincie.overijssel.nl/beleid/cultuur/archeologisch_depot/)

In de database van het noordelijk archeologisch depot te Nuis zijn fragmenten van lappenschalen opgenomen die in Drenthe zijn gevonden. Twee exemplaren komen uit een verploegd urnenveld te Valterschans. Eén van deze schalen heeft een Kalenderberg-versiering en de andere is vrijwel onversierd (Kooi 1979). Een andere lappenschaal komt van de Havelterberg. Twee exemplaren zijn in Peelo aangetroffen. Ook hier is er een exemplaar met Kalenderberg-versiering en één met slechts een paar versierde zones (Kooi 1987). Daarnaast kende de beheerder van het depot, dr. E. Taayke, nog exemplaren uit Emmen-Roswinkel (opgegraven door het voormalige BAI, nu GIA)².

In de provincie Overijssel zijn drie lappenschalen gevonden. Eén schaal komt uit Oldenzaal-de Zandhorst nummer 23. Deze vondst is afkomstig uit een gesloten kringgreppel. Uit hetzelfde urnenveld is nog een losse vondst bekend. Ook in Losser-de Aust nummer 20 is een lappenschaal in een grafveld aangetroffen (Verlinde 1987). Deze schaal komt uit een crematie zonder randstructuur. Deze urnenvelden/grafvelden stammen uit de late bronstijd. De lappenschaal uit Losser-de Aust dateert waarschijnlijk uit de vroege ijzertijd. De versiering van deze schaal wijkt af en is als een degeneratie van de Kalenderberg-versiering op te vatten.

Scherven van lappenschalen zijn ook aangetroffen in de late bronstijd nederzetting te Lenthe, gemeente Dalfsen, en in de nederzetting Colmschate, gemeente Deventer, die ook uit de late bronstijd dateert.

Op grond van de Kalenderberg-versiering dateren de scherven van de lappenschalen uit Ruinen uit de late bronstijd.

² E-mailcontact met de heer dr. E. Taayke, beheerder Noordelijk Archeologisch Depot te Nuis

4 Conclusie en aanbeveling

4.1 Conclusie

Het vondstmateriaal, de scherven van lappenschalen met Kalenderberg-versiering, en de grondsporen wijzen op een nederzettingscontext die in de late bronstijd te plaatsen is. De vraag rijst nu waar de nederzetting precies ligt. In zuidwestelijke richting duikt de zandondergrond naar beneden in de richting van de huidige veengebieden. Als mogelijke locatie voor de nederzetting komen de gebieden ten noorden, oosten en zuiden van de onderzoekslocatie in aanmerking. In noordelijke en oostelijke richting bevindt zich de bebouwing van Ruinen. In het zuiden ligt een nieuwbouwwijk. Tussen de nieuwbouwwijk en de onderzoekslocatie ligt een zone met grasland/tuinen, waar de bodem vermoedelijk nog niet verstoord is en waar in de toekomst zorgvuldig met de bodem omgesprongen moet worden. Indien hier bodemverstorende activiteiten gepland worden moet gestreefd worden naar behoud van archeologie *in situ*. Indien dit niet mogelijk is moet er in dit gebied voorafgaand aan bodemverstorende activiteiten een archeologische opgraving plaats vinden.

De vragen uit de inleiding kunnen als volgt beantwoord worden:

- Zijn er binnen het plangebied archeologische waarden aanwezig?
Binnen het plangebied zijn archeologische waarden aanwezig, zoals grondsporen, aardewerk en houtskool.
- Wat is de gaafheid van de sporen?
Hoewel ruim de helft van het onderzoeksgebied door recente bebouwing verstoord is, zijn de nog aanwezige sporen van goede kwaliteit.
- Wat is de begrenzing van de vindplaatsen?
Het onderzoeksgebied is te klein om de vindplaats te begrenzen. Het betreft vermoedelijk een deel van een nederzetting.
- Wat is de aard van de sporen; zijn er structuren te herkennen?
Er zijn geen structuren te herkennen. De sporen worden geïnterpreteerd als afvalkuilen, paalgaten, mogelijke waterkuilen en vlekken.
- Wat is de datering van de structuren en artefacten?
De artefacten zijn goed te dateren. Ze stammen voornamelijk uit de late bronstijd – vroege ijzertijd, maar ook uit de midden ijzertijd.
- Wat is de ouderdom van de es en zijn er faseringen in de aanleg ervan aan te geven (bijvoorbeeld esgreppels en de oriëntatie daarvan)?
In het esdek zijn, afgezien van subrecent begraven potten en pannen, geen archeologische indicatoren aangetroffen. Het esdek is dus niet te dateren. Er zijn binnen het onderzoeksgebied geen esgreppels aanwezig.

4.2 Aanbeveling

De voor Noord-Nederland unieke vondst van scherven van (een) lappenschaal (schalen) en de aanwezigheid van ander aardewerk uit de late bronstijd in combinatie met de aanwezigheid van houtskool wijst op een nederzettingscontext. Het verdient de aanbeveling om de directe omgeving van de in dit rapport beschreven vindplaats tegen bodemingrepen te beschermen. Indien er in de directe omgeving van de in dit rapport beschreven vindplaats bodemverstorende activiteiten gepland worden dient het bevoegd gezag (gemeente De Wolden) en de provinciaal archeoloog³ hiervan in een vroeg stadium op de hoogte te worden gebracht. Er kunnen dan de juiste maatregelen worden getroffen om de vermoedelijk aanwezige archeologica te beschermen of volledig te documenteren.

³ Dr. W.A.B. van der Sanden, Drents Plateau, Stationsstraat 11, 9401 KV Assen, (tel. (0592) 30 59 32, mobiel (06) 22 66 26 01; w.sanden@drentsplateau.nl)

Literatuurlijst

- Brandt, R.W. et. al. (red), 1992. *Archis, Archeologisch basisregister, versie 1.0*. Amersfoort.
- Brongers, J.M.G. 2008. *Ruinen Smeengestraat 25 (Dr.) Een Inventariserend Archeologisch Veldonderzoek*. De Steekproef 2008-04/15. Zuidhorn.
- Kooi P.B. 1979, *Pre-Roman urnfields in the North of the Netherlands*. RU Groningen, proefschrift.
- Kooi, P.B.en G.J. de Langen, 1987. *Bewoning in de vroege ijzertijd op het Kleuvenveld te Peelo (gem. Assen)*. In: Nieuwe Drentse Volksalmanak 1987, 104^e jaar.
- Schrijer, E. en C. Tulp, 2009. *Programma van eisen, Archeologische Begeleiding onder Protocol opgraven, Ruinen, Smeengestraat 25*. Zuidhorn.
- Verlinde, A.D., 1987. *Die Gräber und Grabfunde der späten Bronzezeit und frühen Eisenzeit in Overijssel*. RU Leiden, proefschrift.

Bijlage 1 Overzicht van het vondstmateriaal

In de onderstaande tabel zijn de volgende afkortingen gebruikt.

vnr	:	vondstnummer	wp	:	werkput
vlak	:	opgravingsvlak	spoor	:	grondspoor
N	:	aantal	mag	:	magering
gr	:	graniet	ch	:	chamotte
bakw	:	bakwijze	ox	:	oxiderend
red	:	reducerend	lbr	:	late bronstijd
ijz	:	ijzertijd	vijz	:	vroege ijzertijd
mijz	:	midden ijzertijd	nt	:	nieuwe tijd

Overzicht vondstmateriaal

vnr	wp	vlak	spoor	inhoud	N	gram	dikte	mag	bakw	datering	bijzonderheden
1	2	1	1	steen	13	292.3	-	-	-	-	4 natuursteen onbewerkt, 6 vuursteen onbewerkt, 3 vuursteen afslagachtig onbewerkt
1	2	1	1	aardewerk	1	24.1	8.2	gr	ox	lbr/vijz	punt van lappenschaal, buitenzijde, rand en binnenzijde versierd
1	2	1	1	aardewerk	1	13.0	6.8	ch	ox	lbr/vijz	hoekige rand, waarschijnlijk cilindrische hals van middelgroot tot vrij groot vaatwerk
1	2	1	1	aardewerk	2	57.2	8.4	gr	ox	lbr/vijz	mogelijk 1 individu, middelgroot tot groot vaatwerk
1	2	1	1	aardewerk	3	6.8	5.1	gr	-	br/ijz	1 bodemaanzet, 1 wandscherf en 1 gruis van 1 individu, verbrand, betrekkelijk grof gemagerd
1	2	1	1	aardewerk	2	4.6	6.4	ch	red	lbr/vijz	waarschijnlijk 1 individu, oppervlak sterk gepolijst
1	2	1	1	steen	1	6.6	-	-	-	-	1 natuursteen met zeer veel glimmer, niet bij de andere stenen uit dit vondstnummer verpakt, maar bij het aardewerk
1	2	1	1	aardewerk	1	30.7	9.3	gr	ox	lbr/vijz	mogelijk randfragment lappenschaal, anders een wijde, ledige kom met Kalenderberg-versiering
1	2	1	1	aardewerk	10	121.1	5.5	gr	ox	lbr/vijz	biconisch potje met waarschijnlijk cilindrische hals, vroege ijzertijd, veel recente breuken
2	2	1	3	aardewerk	2	14.4	-	gr	ox	br/ijz	iets secundair verbrand, afgeschilferd, vrij grove magering
3	2	1	5	aardewerk	1	5.5	8.1	gr	ox	lbr/vijz	onversierde wandscherf, mogelijk middelgroot vaatwerk
4	2	1	6	aardewerk	1	1.7	4.0	gr	red	lbr/vijz	bodemaanzet, dunwandig, waarschijnlijk klein vaatwerk
4	2	1	6	aardewerk	4	8.1	7.9	gr	red	lbr/vijz	gruis van waarschijnlijk 1 individu
5	2	1	7	aardewerk	1	1.6	7.1	ch	red	vijz/mijz	gepolijst, kamstreekversiering
5	2	1	7	aardewerk	2	3.9	5.6	kw	red	lbr/vijz	mogelijk 1 individu
5	2	1	7	steen	1	1.4	-	-	-	-	vuursteen
5	2	1	7	houtschool	1	0.0	-	-	-	-	
6	2	1	8	aardewerk	1	7.5	7.1	gr	red	lbr/vijz	onversierde wandscherf, mogelijk middelgroot vaatwerk
7	2	2	11								blijkt na wassen een grondconcretie
8	2	2	12	aardewerk	1	11.9	6.0	ch	-	nt?	gedraaid, roodbakkend, buitenzijde met rode slib, hard baksel

Bijlage 2 Overzicht onderzoekslocatie, kaart met aangetroffen sporen